

Марія Кирилюк

*Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)*

НІМЕЦЬКА МОВА В ШКІЛЬНІЙ ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Сучасна іншомовна шкільна освіта потребує подальших досліджень та узагальнень наукових напрацювань у цій галузі в Україні для подальшого удосконалення її змісту.

Метою статті є дослідити підходи до вивчення німецької мови в шкільних навчальних закладах України в різні історичні періоди її розвитку в контексті традицій іншомовної освіти, а також існуючі тенденції в навчанні іноземних мов взагалі та німецької мови зокрема.

Іншомовна освіта в Україні має свою багаторічну історію і ставала предметом дослідження багатьох вчених. Їх наукові здобутки засвідчують і стан викладання німецької мови в різні історичні періоди. Свого часу німецька мова започатковувалася для вивчення наряду зі стародавніми мовами грецькою та латинською ще в Київському колегіумі, видатними випускниками якого були Григорій Сковорода та Феофан Прокопович. Стосовно гімназійної освіти, то тут вивчення іноземних мов було обумовлено передусім слідуванням європейській традиції з акцентом на античній культурі, що означало очевидну перевагу класичних мов. Однак в другій половині 19-го та на початку 20-го ст. провідною тенденцією освіти стає вивчення іноземних мов як класичних, так і нових (німецької, французької та англійської). Прикметно, що вивчення стародавніх мов все ж залишається пріоритетним, вони визнаються на той час головним освітнім засобом і стають обов'язковою умовою отримання класичної освіти [7, с. 248, 249].

Поступове зміщення акценту в освіті з класичної на гуманітарну призводить з часом до все ширшого впровадження нових мов в 90-ті роки 19-го ст. та на початку 20-го ст.

В свою чергу, німецька мова набула широкого розповсюдження на території Західної України, що зумовлено етнічними особливостями краю. Разом з тим дослідниками відмічається більш високий рівень мовної освіти в західному регіоні України, де окрім традиційної німецької популярними були також угорська, польська, румунська мови, коли за мету ставилося поєднання іноземної мови з рідною. Однак, незважаючи на деякі регіональні відмінності у рівні викладання та освіченості населення, в той період володіння щонайменше двома іноземними мовами було обов'язковим для вступу до вищого навчального закладу.

В радянські часи реформування галузі іншомовної освіти пов'язують з 60-тими роками, коли вийшла Постанова Ради Міністрів СРСР «Про поліпшення вивчення іноземних мов». Над проблемами шкільної іншомовної освіти в Україні працювали визначні науковці, а педагогічні праці 80-90-х років ХХ і початку ХХІ століття (П. Бех, Л. Биркун, П. Гуревич, О. Миролубов, Б. Лапідус, В. Плахотник та ін.) характеризуються полемікою про подальші перспективи розвитку цієї галузі. В цей період започатковуються нові форми навчання: класи з поглибленим вивченням тієї чи іншої іноземної мови, вивчення цього предмету з другого класу загальноосвітнього навчального закладу, інтенсифікується використання технічних засобів у навчанні іноземних мов [5, с. 96-98].

Особливий етап на цьому шляху розпочинається зі становленням України як незалежної суверенної держави появою перших вітчизняних підручників з англійської, іспанської, німецької та французької мови для учнів середніх шкіл, укладених авторськими колективами на чолі з провідними вченими-методистами В. Плахотником, Н. Басай, В. Редьком, О. Тимченко. А з середини 90-х років розпочинається широке застосування автентичних навчальних посібників та матеріалів [там же].

Полеміка 90-х років з приводу необхідності вивчення двох іноземних мов у середній школі завершується запровадженням з 2000 року в навчальний процес середньої школи другої іноземної мови (в подальшому ІМ2), що після підписання Україною Болонської декларації стало реальним кроком на шляху до формування багатомовної особистості. Вивчення ІМ2 в школі означає, що освіта стає багатомовною: рідна мова, перша іноземна (далі ІМ1), ІМ2 утворюють унікальне лінгвістичне явище.

Формування основ комунікативної компетенції в ІМ2, тобто її засвоєння, відбувається у певних навчальних умовах. Згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України, вивчення ІМ2 розпочинається з 5 класу (іноді з восьмого чи десятого), коли учні мають трирічний досвід вивчення ІМ1. Німецьку як другу іноземну вивчають у 20245 із 294739 шкіл України (за даними Головного управління народної освіти міста Києва за квітень 2009) переважно після англійської. З огляду на те, що німецька мова є однією з найбільш вживаних у Європі, її вивчення як другої іноземної є доречним в Україні як європейській державі.

З очевидністю можна констатувати, що навчальному процесу з ІМ2 властиві певні особливості, а саме: період вивчення другої іноземної менший, ніж період вивчення першої; менша кількість годин, що відводиться на вивчення ІМ2, порівняно з ІМ1; самостійне вивчення значної частини навчального матеріалу і т. ін.

Стосовно цілей навчання німецької як ІМ2 в основній школі, то вони формулюються Державним освітнім стандартом і Програмою з іноземних мов, де визначаються очікувані результати навчальних досягнень учнів в оволодінні ІМ за період навчання в середньому загальноосвітньому закладі. У концепції навчання ІМ2 в СЗОНЗ додається, що середня школа повинна сформувати в учнів також навички самоосвіти, які дали б їм змогу самостійно вдосконалювати отримані в школі знання однієї іноземної мови і в разі потреби засвоїти другу або третю іноземну мову відповідно до рівня власних професійних потреб, тобто сформувати основи навчальної автономії, яка

створює можливості для самовдосконалення протягом усього життя [6, с. 71-72].

Метою навчання ІМ2, попри розходження думок різних авторів, вважається формування елементарної комунікативної компетенції на основі вже сформованих комунікативних умінь учнів в англійській мові. Правомірним є також уточнення щодо необхідності подальшого вдосконалення цих компетенцій у процесі самостійної роботи, формування в учнів здатності, готовності і бажання брати участь у міжкультурній комунікації та самовдосконалюватися в опанованій ними комунікативній діяльності (І. Л. Бім, 2001; Н. Д. Галькова, 2007).

Чинною Програмою для СЗОНЗ з ІМ [9], яка укладена згідно з «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», зазначається, що на кінець дев'ятого класу рівень володіння учнів мовою стосовно ІМ1 повинен відповідати рівню А2, а на кінець навчання в школі - В1. В свою чергу, Програма визначає рівень володіння другою іноземною мовою на завершальному етапі як А2, тоді як автори довідникового методичного видання рекомендують стосовно володіння другою іноземною мовою рівень В1 [6, с. 58], що свідчить про відсутність єдиного підходу та уніфікованих вимог щодо прогнозу рівня володіння ІМ2.

Отже, викладене дозволяє зробити висновок, що німецька мова не втрачає своїх позицій в іншомовній шкільній освіті України, а в руслі сучасних тенденцій до вивчення в СЗОНЗ як мінімум двох іноземних мов пріоритетним бачиться вивчення німецької мови як другої іноземної після англійської.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского): Учебное пособие. - Обнинск: Титул, 2001. - 48 с.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти, Київ, КНТ 2004 - 88с.

3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Пер. з англ. – К.: Ленвіт, - 273 с.

4. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України № 8, К: «Педагогічна преса», 2009. - 42 с.

5. Киян І. В. До питання періодизації реформування змісту шкільної іношомовної освіти в Україні (1961-2008 р.р.) / І. В. Киян // Вісник Чернігівського державного пед. університету ім. Т. Г. Шевченка. - Випуск 70. - Серія: Педагогічні науки. - Чернігів, 2009. - С. 96-98.

6. Книга вчителя іноземної мови: Довідниково-методичне видання/ упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна - Харків: 2006. - 416 с.

7. Кришко А. Особливості розвитку мовної освіти в Україні у ХІХ – поч. ХХ ст. / Анна Кришко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – випуск 42. – Ч. 2. – С. 246-253.

8. Обучение второму иностранному языку в ВУЗе и школе : Сборник статей. СПб : из-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2006.- 127 с.

9. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2-12 класи. К. : “Ірпінь”, 2005. - 208 с.

ЗАЯВКА

на участь у **Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції**

«Сучасна іншомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи»

16 жовтня 2014 р., м. Умань

Прізвище, ім'я та по батькові: Кирилюк Марія Андріївна

Вчене звання, науковий ступінь: доцент, кандидат філологічних наук

Посада: доцент кафедри теорії та практики іноземних мов

Установа: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Поштова адреса: вул. Леніна 70, кв.37, м. Умань 20300, Україна

Телефон: моб. 0969300305

Е-mail: marand70@mail.ru

Тема доповіді: Німецька мова в шкільній іншомовній освіті України

Секція: Стратегічні напрями розвитку іншомовної освіти в середній та вищій школі